

แนวทางการส่งเสริมหลักพรหมวิหารธรรมเพื่อสันติภาพ

Approach to the Promote the Four sublime states of Mind for Peace

พระครูวาปีจันทคุณ

Phrakhu Vapeechanthakhun

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahamachulalongkornrajavidyalaya University

Email: Assajeree2@hotmail.com

Received: 24 September 2021; Revised: 12 October 2021; Accepted: 21 October 2021

บทคัดย่อ

การส่งเสริมหลักพรหมวิหารธรรมเพื่อสันติภาพแบ่งออกเป็นสองส่วนคือ ส่วนแรกการส่งเสริมพรหมวิหารธรรมในด้านการพัฒนาสันติภาพในสังคมระดับพื้นฐาน โดยการจัดหลักพรหมวิหารธรรมไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเพื่อเป็นรูปแบบแนวทางในการปฏิบัติ โดยใช้องค์ประกอบของหลักพรหมวิหารธรรม 4 สัมพันธ์กับการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศในแต่ละด้านของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 ประกอบด้วย 6 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ 1) ยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นธรรมในสังคม 2) ยุทธศาสตร์การพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน 3) ยุทธศาสตร์ความเข้มแข็งภาคเกษตร ความมั่นคงของอาหารและพลังงาน 4) ยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจสู่การเติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน 5) ยุทธศาสตร์การสร้างเชื่อมโยงกับประเทศในภูมิภาคเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม และ 6) ยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ส่วนที่สอง สันติภาพภายในนั้นเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นมากที่จะต้องพัฒนามากกว่าการแสวงหาวิธีการที่จะแก้ไขปัญหาจากภายนอก ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาถือว่าผลที่สะท้อนออกมาอันสาเหตุที่แท้จริงคือเกิดจากสาเหตุภายในคือสภาวะจิตใจที่ไม่เอื้อเกื้อกูลต่อการแก้ปัญหา ดังนั้นการที่จะไปสู่จุดหมายของการส่งเสริมพรหมวิหารสันติภาพได้อย่างยั่งยืนจะต้องผสมผสานกลมกลืนทั้งสองส่วน

คำสำคัญ: การส่งเสริม, พรหมวิหารธรรม, สันติภาพ

Abstract

Approach to the Promote the Four sublime states of Mind for Peace, fair is divided into two parts: The first part is promoting the Four sublime states of Mind in the field of peace development in basic societies by arranging the principle of Four sublime states of Mind in the National Economic and Social Development Plan as a guideline for practice by using the elements of the Four sublime states of Mind in relation to the formulation of national development strategies in each aspect of the 13th National Economic and Social Development Plan, It consists of 6 strategies, namely 1) strategy for creating fairness in society 2) strategy for developing people towards a sustainable lifelong learning society 3) strategy for strengthening the agricultural sector 4) food and energy security; 4) economic restructuring strategies for quality and sustainable growth; 5) strategies for building links with countries in the region for economic and social security; and 6) strategies for managing natural resources and the environment effectively. Sustainable. part two, Inner peace is more important and necessary to develop than seeking external solutions. In Buddhism, it is considered that the reflected effect is that the real cause is caused by an internal cause, which is a state of mind that is not conducive to solving problems. Therefore, to achieve the goal of sustaining the Four sublime states of Mind for Peace, the two must be harmonized.

Keyword: Approach to the Promote, the Four sublime states of Mind, Peace

บทนำ

โดยทั่วไปแล้วคำว่า สันติภาพ มักใช้อธิบายถึงภาวะแห่งความสงบสุขที่เกิดขึ้นกับสังคมในระดับประเทศขึ้นไป บางคนอาจใช้สับสนกับคำว่า สันติวิธี ซึ่งความจริงแล้ว 2 คำนี้มีความหมายแตกต่างกัน คือสันติวิธี หมายถึง วิธีที่นำไปสู่ความสงบสุข สันติภาพไม่อาจจะเกิดขึ้นได้หากไม่มีการเปรียบเทียบกับภาวะที่ตรงกันข้ามคือความไม่มีสันติภาพ ซึ่งปรากฏอยู่ในรูปแบบของภาวะที่ปราศจากสงครามบ้าง (Webster, 1995) ภาวะที่ปราศจากความขัดแย้ง ไม่กระทบกระทั่งกันและกันบ้าง (พุทธทาสภิกขุ, 2531) รวมทั้งภาวะที่ปราศจากความรุนแรง ตามทัศนะของกลุ่มนักสันตินิยมรวมทั้งปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส ได้อธิบายถึงสาเหตุแห่งความขัดแย้งว่า สังคมโลกในยุคโลกาภิวัตน์ เป็นสังคมที่เต็มไปด้วยความ “ไร้ระเบียบ” (Chaos) ตัวแปรสำคัญของสภาวะดังกล่าวนั้นซ่อนตัวอยู่บนพื้นฐานของสังคมที่มีความแตกต่างและหลากหลายไปด้วยค่านิยม ทัศนคติ ภาษา ศาสนา ความต้องการ ผลประโยชน์ และกลุ่มชาติพันธุ์ ที่พยายามจะดำรงและรักษาความเป็นอัตลักษณ์ และผลประโยชน์ของกลุ่มตัวเองเอาไว้ ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ “ความไม่สมนัย” ของตัวแปรต่างๆ เกิดอาการ “ขบเหลี่ยม” จนกลายเป็น “ภาวะไร้ความสมดุล” และก่อให้เกิด “ผลข้างเคียง” (Side Effect) จนนำไปสู่ “ความขัดแย้ง” (Conflict) ในที่สุด (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2547)

สันติภาพ ตามความหมายทางพระพุทธศาสนา หมายถึง ความสงบสุข เป็นความสงบสุขที่เกิดจากภายในจิตใจของปัจเจกบุคคลก่อน เมื่อตนเองสงบสุข คนรอบข้างตลอดจนถึงสังคมก็จะสงบสุขตามไปด้วย ดังนั้น สันติภาพในลักษณะนี้จึงเป็นสันติทั้งภายในและภายนอก ซึ่งสันติภายนอกจะเกิดขึ้นได้ด้วยสันติภายใน (ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ แปล, 2538) พรหมวิหารธรรม คือธรรมเป็นเครื่องอยู่อันประเสริฐ ได้แก่ เมตตา ความ

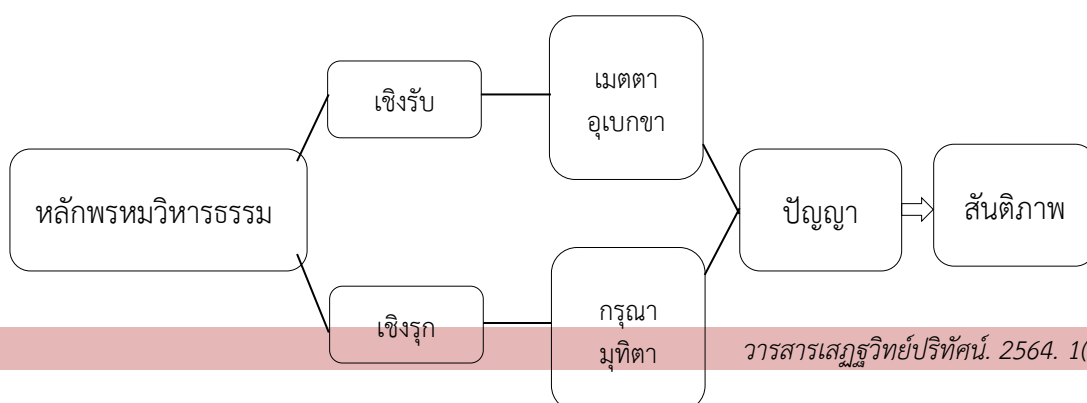
รักและปรารถนาดีต่อกัน, กรุณา ความสงสาร รู้สึกหวั่นใจเมื่อเห็นคนอื่นประสบความทุกข์ยากลำบาก, มุทิตา ความพลอยยินดีต่อผู้อื่นเมื่อเขาได้ดี, อุเบกขา ความวางใจเป็นกลางได้ บุคคลที่มีพรหมวิหารธรรมจะมีอุปนิสัยเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น ไม่เห็นแก่ตัว มีใจเสียสละ หวังดีต่อผู้อื่น รู้จักให้อภัย ไม่มีใจริษยา นิยมความสมัคสมานสามัคคี เป็นต้น ซึ่งลักษณะตามที่กล่าวมานี้เป็นได้ทั้งสันติภาพและธรรมที่ส่งเสริมสันติภาพ เพราะเป็นกิริยาที่เกิดจากสันติหรือความสงบสุขภายใน จะช่วยสร้างสรรค์สังคมให้เกิดความสงบสุขด้วย

ผู้เขียนเห็นว่าสังคมไทยกำลังประสบกับวิกฤติสามัคคี เห็นแก่ประโยชน์ตนและพวกพ้องเป็นสำคัญ เมื่อไม่อาจตกลงกันได้จึงหาวิธีทำลายฝ่ายตรงกันข้ามให้พินาศไป เพื่อไม่ให้ขัดขวางประโยชน์ตนและพวกพ้องทำให้เกิดวุ่นวายการจ้องแค้น หากมองในแง่ของสันติภายในก็คือคนในสังคมขาดคุณธรรมที่เป็นความสันติหรือจะก่อให้เกิดความสันติ เช่น ปัญญา ความเสียสละ การให้อภัย ความอดทน ความซื่อสัตย์สุจริต ความยุติธรรม เป็นต้น ซึ่งธรรมเหล่านี้บางอย่างมีพรหมวิหารธรรมเป็นธรรมที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดมีขึ้นได้ ด้วยเหตุผลดังที่กล่าวมานี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาแนวทางการส่งเสริมหลักพรหมวิหารธรรมเพื่อสันติภาพ ซึ่งไม่ใช่เพียงแค่ศึกษาให้เข้าใจในหลักพรหมวิหารและการเจริญพรหมวิหารเท่านั้น แต่จะเป็นกระบวนการที่นำหลักพรหมวิหารไปใช้ให้เกิดประโยชน์เพื่อสันติภาพด้วย

วิธีสร้างสันติภาพตามแนวพระพุทธศาสนา

ในทางพระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสันติภาพ เป็นแนวคิดพื้นฐานซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันในการจัดการความขัดแย้งภายในและภายนอกในระดับของบุคคล เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างสันติภาพอย่างยั่งยืนในระดับของสังคม ซึ่งหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนามีหลายข้อธรรมที่เกี่ยวข้องแต่ในที่นี้ผู้ศึกษาจะขอนำหลักธรรมในหัวข้อพรหมวิหารธรรมเป็นแนวคิดในการมุ่งพัฒนาสันติภาพในระดับบุคคลและสังคม

วิธีการสร้างสันติภาพในทางพระพุทธศาสนา หมายถึงการที่นำหลักพรหมวิหารธรรมที่ใช้เป็นแนวคิดมุ่งเน้นในการพัฒนาสันติภาพ โดยมุ่งเน้นในการพัฒนาคุณภาพและสรรพภาพทางจิตของบุคคลเป็นสำคัญ เพราะการพัฒนาจิตใจของบุคคลที่ดีย่อมถือว่าเป็นพื้นฐานในการที่จะทำให้สังคมมีความสงบสุข มีความรักเมตตา มีความเป็นมิตรที่ดีต่อกัน ขจัดความไม่พอใจ ความกระทบกระทั่งซึ่งกันและกัน ความขัดเคือง เคียดแค้น พยาบาทอาฆาต มีความอดทนอดกลั้นทางจิต โดยใช้สติปัญญาในการพิจารณาไตร่ตรองให้ถูกต้องตามความเป็นจริงอย่างรอบคอบ เข้าใจปัญหาเข้าใจอุปสรรคที่ขัดขวางแนวทางสร้างสันติภาพ การพัฒนาจิตใจของบุคคลนั้นจะเป็นรากฐานที่สำคัญที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในการสร้างสันติภาพโดยหลักพรหมวิหารธรรม วิธีการส่งเสริมหลักพรหมวิหารธรรมเพื่อสร้างสันติภาพหรือ"พรหมวิหารธรรม" จัดได้ว่าเป็นแนวคิด "เชิงรุก" และ"เชิงรับ" ที่สำคัญที่เป็นพื้นฐานสำคัญและเป็นหลักการที่จะต้องพัฒนาให้เกิดขึ้นใน "หัวใจ" หรือให้เกิดขึ้นภายในเสียก่อนเพราะการสร้างสันติภาพโดยปราศจากหลักพรหมวิหารธรรมก็อาจจะนำไปสู่การไร้สันติภาพได้ หรือวิธีแห่งสันติจะเกิดขึ้นไม่ได้ถ้าไม่มี "หลักพรหมวิหารธรรม" (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2547) ดังแผนภาพดังนี้

ภาพที่ 1 แนวคิดเชิงรับและเชิงรุกในหลักพรหมวิหารธรรม

จากแผนภาพแสดงให้เห็นว่าวิธีการส่งเสริมหลักพรหมวิหารธรรมเพื่อสร้างสันติภาพตามกรอบแนวคิดหลักพรหมวิหารธรรมซึ่งมีชุดแนวคิดแบบเชิงรับมี เมตตาและอุเบกขาและแนวคิดเชิงรุกมีกรุณาและมุทิตาซึ่งเปรียบเสมือนเครื่องมือที่สำคัญที่สุดคือมีปัญญาเป็นผู้ใช้เครื่องมือ หลักการดังกล่าวนี้จะนำไปสู่แนวทางการสร้างสันติภาพตามแนวพระพุทธศาสนาได้อย่างยั่งยืน

การจัดหลักพรหมวิหารธรรมไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2565)

ในบทที่ผ่านมาได้กล่าวถึงความสำคัญของพรหมวิหารธรรมในด้านการพัฒนาสันติภาพในสังคมระดับพื้นฐาน กล่าวคือ การมุ่งส่งเสริมให้บุคคลฝึกฝนอบรมตนเองให้มีพรหมวิหารธรรมเป็นนิสัย และการฝึกฝนอบรมตนเองด้วยหลักพรหมวิหารธรรม จึงถือได้ว่าเป็นการวางแนวทางปฏิบัติพื้นฐานของการสร้างสรรค์สันติภาพของบุคคลและเป็นการวางพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุขอีกด้วย สิ่งสำคัญสำหรับแนวทางปฏิบัติในการส่งเสริมหลักพรหมวิหารธรรมเพื่อสันติภาพนั้นจะต้องจัดหลักพรหมวิหารธรรมไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อให้เกิดแบบแผนหรือเป็นรูปแบบแนวทางปฏิบัติเสียก่อน ดังนี้

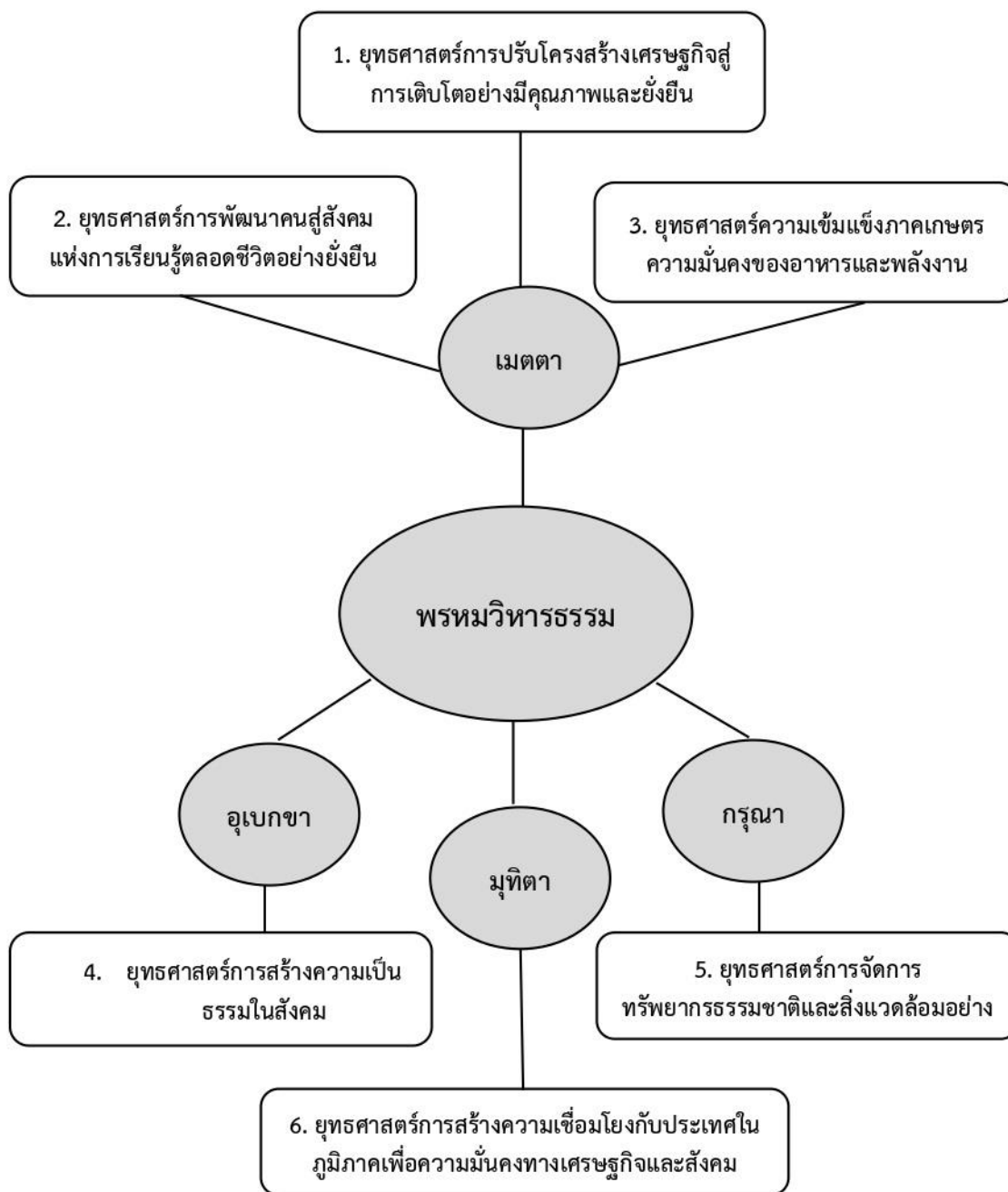
บทความนี้จะเสนอการนำหลักพรหมวิหารธรรมมาประยุกต์ใช้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตามกรอบแนวคิดและทิศทางการพัฒนาประเทศ ภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญทั้งภายนอกและภายในประเทศที่จะส่งผลกระทบต่อทิศทางการพัฒนาประเทศไทยในอนาคต จำเป็นต้องกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เหมาะสม ขณะที่การทบทวนผลการพัฒนาประเทศในระยะที่ผ่านมาสะท้อนปัญหาเชิงโครงสร้างของระบบเศรษฐกิจ สังคมสิ่งแวดล้อม และการบริหารจัดการประเทศที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว ทั้งมีความเสี่ยงในหลายมิติที่อาจทำให้ปัญหาต่างๆ รุนแรงมากขึ้น ดังนั้นในการพัฒนาประเทศเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมในอนาคต จึงจำเป็นต้องเตรียมพร้อมและสร้างภูมิคุ้มกันของประเทศให้เข้มแข็ง โดยเฉพาะภูมิคุ้มกันของประชาชนภายในประเทศ ตามกรอบการพัฒนาทุกระดับ ยึดแนวคิดการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มี “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” มีการเชื่อมโยงทุกมิติของการพัฒนาอย่างบูรณาการในการสร้างภูมิคุ้มกันนี้จึงใช้องค์ประกอบของหลักพรหมวิหารธรรมสัมพันธ์กับการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศในแต่ละด้านอันประกอบด้วยยุทธศาสตร์การพัฒนา 6 ยุทธศาสตร์ ได้แก่

1. ยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นธรรมในสังคม
2. ยุทธศาสตร์การพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน
3. ยุทธศาสตร์ความเข้มแข็งภาคเกษตร ความมั่นคงของอาหารและพลังงาน
4. ยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจสู่การเติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน
5. ยุทธศาสตร์การสร้างเชื่อมโยงกับประเทศในภูมิภาคเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม

และ

6. ยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

โดยสามารถจัดหลักพรหมวิหารธรรมเพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมสันติภาพไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตามยุทธศาสตร์การพัฒนาตามกรอบแนวคิด ได้ดังนี้

ภาพที่ 2 การจัดหลักพรหมวิหารธรรมไว้ในแผนพัฒนาฯ

ผู้เขียนศึกษาโครงสร้างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555-2559 (สำนักงานคณะกรรมการการวางแผนเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2555) แล้วกำหนดโครงสร้างเพื่อเสนอแนวทางในการเขียนแผนพัฒนาฉบับที่ 12 ซึ่งให้ความสำคัญกับการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ดังนี้

1.1 ยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นธรรมในสังคม

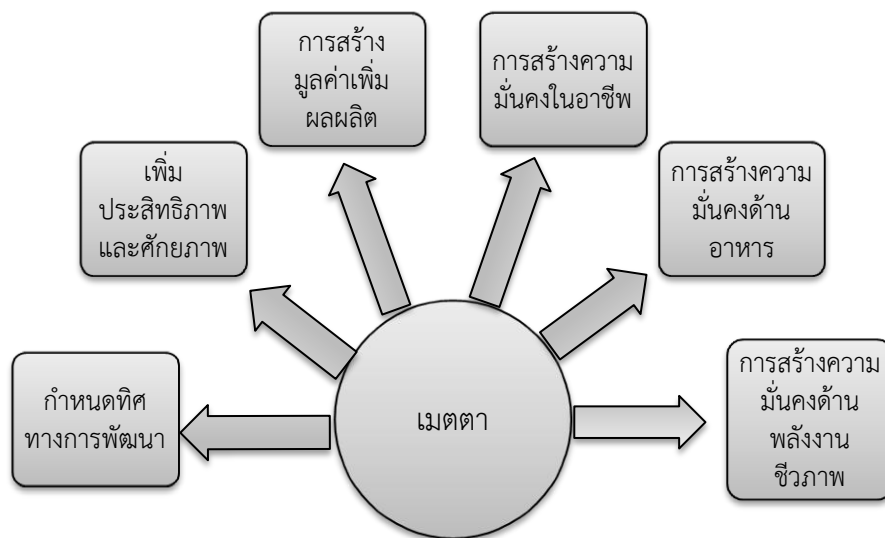
ให้ความสำคัญกับหลักอุเบกขาในการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจให้มีฐานการพัฒนาที่ทั่วถึงและยั่งยืน มุ่งเน้นให้ทุกภาคส่วนปฏิบัติให้เป็นไปตามระเบียบข้อบังคับตามกฎหมายและมาตรฐานสากลที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นเครื่องมือในการสร้างความเป็นธรรมในการจัดสรรทรัพยากรในการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ มุ่งเน้นบริหารราชการแผ่นดินโดยหลักอุเบกขาธรรม ให้มีประสิทธิภาพเป็นไปบุคลากรต้องทำตามระเบียบข้อบังคับตามกฎหมาย ตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายโดยเคร่งครัด ไม่ยึดเอาความรู้สึกส่วนตัวเป็นสำคัญ ต้องวางใจเป็นกลางคือมีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตราขึง ไม่เอนเอียงด้วยอคติ

1.2 ยุทธศาสตร์การพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน

กรอบแนวคิดในการกำหนดยุทธศาสตร์ในแต่ละด้านคือ ความรักความเมตตาในคุณค่าของมนุษย์และธรรมชาติ เนื่องจากมนุษย์มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดกับธรรมชาติตั้งแต่เกิดจนถึงตายซึ่งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฯ ได้กำหนดยุทธศาสตร์ไว้อย่างครอบคลุมทุกมิติ ในยุทธศาสตร์การพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน โดยศึกษาได้จาก การกำหนดวิสัยทัศน์ (Vision) ที่ระบุถึงเป้าหมาย “สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ด้วยความเสมอภาค เป็นธรรม และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง” วิสัยทัศน์นี้แสดงถึงความเข้าใจในคุณค่าของความเป็นมนุษย์ สังคมที่ดีและมีความสุขอันเกิดจากคุณภาพของคนในประเทศเห็นค่าของความเมตตาที่ทุกคนควรมีต่อกันในสังคม อีกประเด็นหนึ่งในยุทธศาสตร์การพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพคนไทยให้มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง โดยมุ่งพัฒนาคนทุกช่วงวัยพร้อมกับการสอดแทรกกระบวนการเรียนรู้ที่จะปลูกฝังความเมตตาอันเป็นพื้นฐานในการเสริมสร้างวัฒนธรรมการเกื้อกูล

1.3 ยุทธศาสตร์ความเข้มแข็งภาคเกษตร ความมั่นคงของอาหารและพลังงาน

ให้ความสำคัญกับหลักเมตตาในกระบวนการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นฐานการผลิตภาคเกษตร มุ่งเน้นให้ความสำคัญให้หลักของเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์และต่อธรรมชาติ ส่งเสริมค่านิยมในสังคมด้วยหลักเมตตา ให้เห็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์และธรรมชาติ ส่งเสริมเกษตรกรและพัฒนาทรัพยากรทางธรรมชาติที่เป็นฐานการผลิตภาคเกษตร โดยใช้หลักเมตตา ตามแผนภาพดังนี้

ภาพที่ 3 การจัดหลักพรหมวิหารธรรมไว้ในยุทธศาสตร์ที่ 3

1.4 ยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจสู่การเติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน

ให้ความสำคัญกับหลักเมตตา เพราะการที่จะพัฒนาเศรษฐกิจไปสู่การพัฒนายอย่างมีคุณภาพได้ที่สำคัญจะต้องยึดหลักมนุษยธรรมโดยเน้นให้ความสำคัญกับหลักเมตตาในพรหมวิหารธรรมในการพัฒนาเศรษฐกิจทุกมิติเพื่อให้เป็นมิตรกับทุกสิ่งโดยเฉพาะที่สำคัญคือเรื่องของสิ่งแวดล้อม ในการปรับโครงสร้างสำหรับผู้ประกอบการจึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างมากที่ควรจะต้องผลักดันให้มีบทบาททางด้านเศรษฐกิจภายในประเทศให้เข้มแข็งได้และที่สำคัญการแข่งขันจะต้องยึดหลักของเมตตา

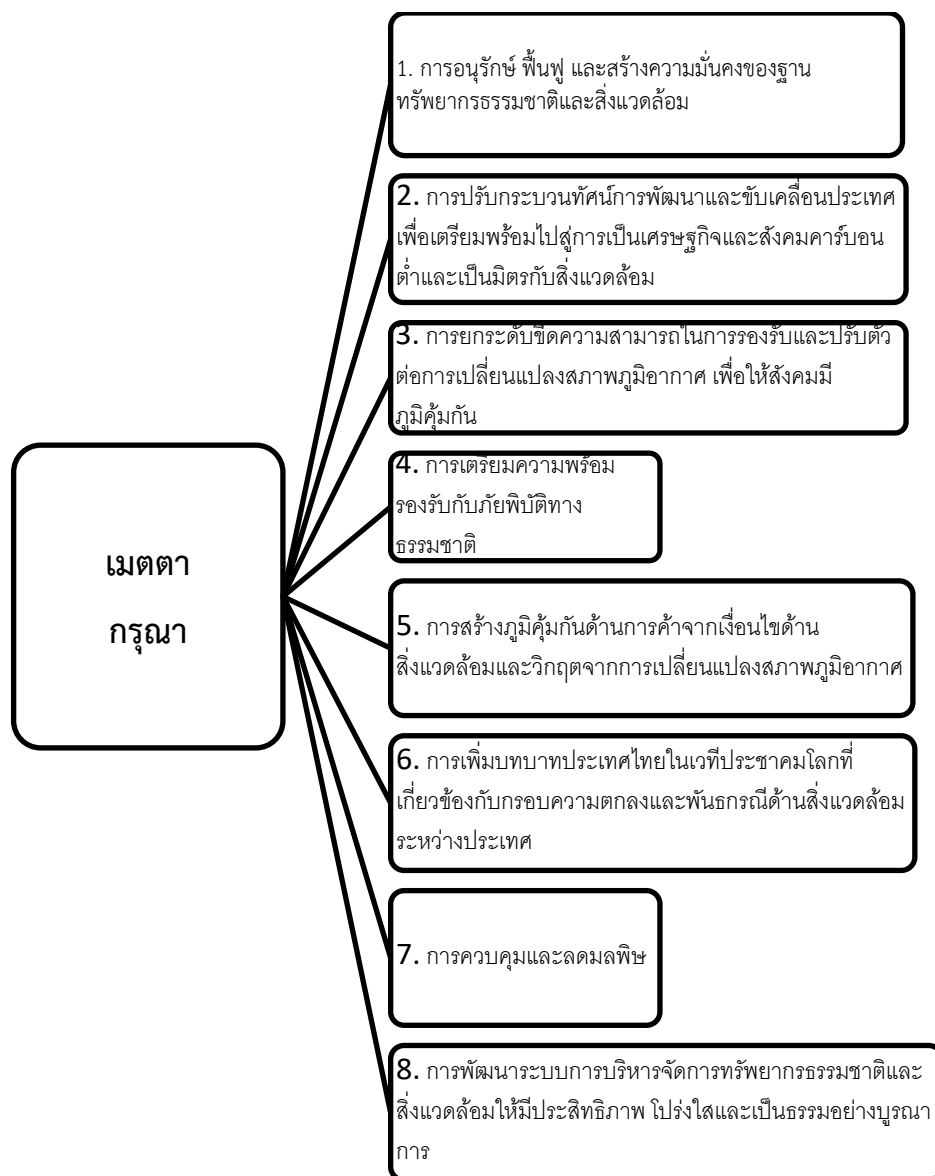
ส่วนการปรับโครงสร้างภาคบริการให้สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มกับสาขาบริการที่มีศักยภาพและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมบนฐานความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ การพัฒนาธุรกิจสร้างสรรค์ การพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ และการพัฒนาอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ พัฒนาภาคเกษตรบนฐานการเพิ่มผลิตภาพในการผลิตและยกระดับการสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยเทคโนโลยีและกระบวนการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และพัฒนาภาคอุตสาหกรรมที่มุ่งการปรับโครงสร้างอุตสาหกรรมให้มีคุณภาพและยั่งยืน ด้วยการใช้ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และความคิดสร้างสรรค์ สู่อุตสาหกรรมฐานความรู้เชิงสร้างสรรค์และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ในที่นี้จะต้องใช้หลักเมตตาพรหมวิหารในการกำหนดโครงสร้างในการพัฒนา เพราะว่าการพัฒนาทางด้านต่างๆ ดังที่กล่าวมาถ้าขาดหลักมนุษยธรรมเรื่องความเมตตาก็จะกลับกลายเป็นการพัฒนาที่ไม่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมก็ได้ ดังนั้นในการกำหนดยุทธศาสตร์จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะให้ความสำคัญกับการกำหนดคุณค่าดังกล่าว

1.5 ยุทธศาสตร์การสร้างเชื่อมโยงกับประเทศในภูมิภาคเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม

การจัดหลักพรหมวิหารธรรมไว้ในยุทธศาสตร์การสร้างเชื่อมโยงกับประเทศในภูมิภาคเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมควรให้ความสำคัญกับหลักเมตตา เช่น การสร้างความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน เป็นการพัฒนาความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชนที่มีศักยภาพในการพัฒนาบุคลากรในทุกภาคส่วนเศรษฐกิจ เสริมสร้างความเข้มแข็งให้สถาบันการศึกษาทั้งของรัฐและเอกชนให้มีมาตรฐาน เป็นที่ยอมรับในระดับสากล ยกระดับทักษะฝีมือแรงงาน กำหนดมาตรฐานขั้นพื้นฐานของคุณภาพสินค้าและบริการ ที่เป็นการป้องกันสินค้าและบริการนำเข้าที่ไม่ได้คุณภาพทั้งในประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้าน นับเป็นยุทธศาสตร์ที่กระตุ้นให้ทรัพยากรของประเทศมีทักษะความรู้ความสามารถเป็นที่ยอมรับในระดับสากลเมื่อประสบผลสำเร็จ หลักเมตตาที่มีความยินดีชื่นชมในความเพียรความสำเร็จของผู้อื่นอย่างจริงใจทั้งความสำเร็จของบุคคลทั้งภายในและภายนอกองค์กร

1.6 ยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

ในยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ให้ความสำคัญกับเมตตาและกรุณา แนวคิดในการจัดหลักพรหมวิหารธรรมในยุทธศาสตร์นี้คือ ความรักและความกรุณาในคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมนุษย์ถือเป็นผู้ใช้ประโยชน์จากธรรมชาติการให้ความสำคัญนี้จึงถือว่าเป็นพื้นฐานในการกำหนดยุทธศาสตร์ของการส่งเสริมหลักธรรมโดยศึกษาได้จากการกำหนดวิสัยทัศน์ ที่ระบุถึงเป้าหมายให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ซึ่งเป็นการสร้างหลักคิดในการนำเอาหลักพรหมวิหารธรรมนำไปสู่การปฏิบัติได้ตามวิสัยทัศน์ภายใต้หลักธรรมเรื่องความกรุณาตามแผนภาพการจัดหลักพรหมวิหารธรรมไว้ในยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนดังนี้

ภาพที่ 4 การจัดหลักพรหมวิหารธรรมไว้ในยุทธศาสตร์ที่ 6

การจัดหลักเมตตากับหลักกรุณาในยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน มีทิศทางในการกำหนดเป้าหมายเพื่อให้สังคมมีความสุขและมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง แนวคิดของการปฏิบัติของยุทธศาสตร์นี้คือ ความรักความกรุณาในคุณค่าของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในการจัดหลักพรหมวิหารธรรมเพื่อให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์นี้จึงใช้หลักเมตตากับหลักกรุณาเพื่อกำหนดเป้าหมายและทำที่ในการปฏิบัติระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ถ้ามีการกำหนดเป้าหมายและแนวทางในการปฏิบัติต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้องแล้ว เป็นไปในทิศทางที่ดีโดยมองธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในฐานะที่เกื้อกูลต่อชีวิตและมีความสุขที่ได้อยู่ร่วมกับธรรมชาติ ดังนั้นในการจัดหลักพรหมวิหารธรรมไว้ยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนจึงควรใช้หลักเมตตาพรหมวิหารกับหลักกรุณาพรหมวิหารเพื่อเป็นฐานในการกำหนดเป้าหมายและทิศทางในการปฏิบัติสำหรับเป็นแนวคิดในการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนได้ เพราะหลักเมตตาพรหมวิหารกับหลักกรุณาพรหมวิหารจะเป็นฐานให้มนุษย์ทุก

คนมองเห็นธรรมชาติอย่างรื่นรมย์เป็นสิ่งเกื้อกูลต่อชีวิตและมองเห็นเพื่อมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายก็ต้องเป็นไปตามธรรมชาติที่เรียกว่ากฎของธรรมชาติเช่นเดียวกันและที่สำคัญสุดท้ายในการจัดหลักพรหมวิหารธรรมคือให้มองธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในฐานะที่ให้คุณค่าเกื้อกูลต่อการพัฒนามนุษย์เช่นเดียวกัน

แนวทางการส่งเสริมการเจริญพรหมวิหารธรรมเพื่อสร้างสันติภาพ

ในทางพระพุทธศาสนา คำว่า “สันติ” หมายถึง ความสงบ ความระงับดับหายหมดไปแห่งความพลุ่งพล่านเร่าร้อนกระวนกระวาย ภาวะเรียบปรึนไร้ความสับสนวุ่นวาย ความระงับดับไปแห่งกิเลสที่เป็นเหตุให้เกิดความเร่าร้อนว้าวุ่นขุ่นมัว (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2551) ซึ่งพระพุทธศาสนาจะเน้นให้ความสำคัญและมุ่งไปที่สันติภายในมากกว่าสันติภายนอก ส่วนคำว่า “สันติภาพ” หมายถึงภาวะแห่งสันติ ตามที่ใช้กันในปัจจุบัน หมายถึงความสงบภายนอก คือสภาวะที่สังคมหรือบ้านเมืองสงบ ไม่มีความปั่นป่วนวุ่นวาย ภาวะที่ระงับหรือไม่มีความขัดแย้ง ภาวะปราศจากสงครามหรือความมุ่งร้ายเป็นศัตรูกัน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2551)

ในปัจจุบันสันติภาพจึงเป็นเป้าหมายสำคัญของการอยู่ร่วมกันในสังคม ดังนั้นการสร้างสันติภาพเพื่อทำให้ไม่มีความความรุนแรงอย่างที่เรียกกันในปัจจุบันว่า อหิงสา ฝรั่งว่า nonviolence นั้น ต้องเป็นคนที่มีสติปัญญาความสามารถอย่างยอดเยี่ยม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2550) ดังนั้นพระพุทธศาสนาถือว่าการที่จะไปสู่เป้าหมายแห่งสันติภาพได้นั้นสิ่งสำคัญคือจะต้องมีความเห็นที่ถูกต้องเสียก่อนจึงจะไปนำไปสู่เป้าหมายได้ เพราะว่าการที่เรามองว่าภาวะที่บ้านเมืองหรือสังคมสงบนั้นจำเป็นจะต้องมีวิธีการที่ใช้ในการศึกษาในการกำหนดปัญญา ใช้วิธีการสันติวิธี สันติศึกษา หรือแม้แต่การใช้วิธีการในเชิงลบ หากมองในทางพระพุทธศาสนาสันติภาพภายนอกนั้นเป็นสภาวะที่เกื้อกูลความสงบภายใน แต่ในทางพระพุทธศาสนาถือว่าสันติภายในนั้นเป็นสิ่งสำคัญซึ่งจะต้องมีก่อนที่จะแสวงหาสันติภาพภายนอก เพราะฉะนั้น ถ้ามองสันติภาพในสังคมไทยก็อาจจะสรุปเป้าหมายได้ 2 ประการ คือ 1) สันติภาพภายนอก หมายถึง สภาวะที่สังคมไทยมีความสงบ ปราศจากความวุ่นวาย ไม่มีความขัดแย้ง มีแต่ความสงบ 2) สันติภาพภายใน หมายถึง สภาวะจิตใจที่สงบ ไม่วุ่นวายว้าวุ่น กระสับ กระส่าย อันมิบ่อเกิดจากกิเลส

สังคมไทยจะต้องมองว่าสันติภาพภายในนั้นเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นมากที่จะต้องพัฒนามากกว่าการแสวงหาวิธีการที่จะแก้ไขปัญหามาจากภายนอก ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาถือว่าผลที่สะท้อนออกมานั้นสาเหตุที่แท้จริงคือเกิดจากสาเหตุภายในคือสภาวะจิตใจที่ไม่เอื้อเกื้อกูลต่อการแก้ปัญหา และไม่สามารถนำไปสู่จุดหมายที่ 2 ได้ หากข้อขัดแย้งสามารถที่จะสงบลงได้ด้วยการแก้ปัญหาที่วัตถุหรือการจัดสภาพแวดล้อม ซึ่งไม่สามารถที่จะนำไปสู่ความสงบโดยรวมได้ เพราะการแก้ไขปัญหามาในสังคมไทยปัจจุบันเน้นในเรื่องของการประนีประนอม ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาได้เพียงชั่วคราวเท่านั้น ซึ่งการที่จะไปสู่จุดหมายได้อย่างยั่งยืนจะต้องผสานกลมกลืนทั้งสองส่วน ซึ่งพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวไว้ในหนังสือการสลายความขัดแย้งว่าปัญหาปัจจุบันอยู่ที่ว่า มนุษย์ไม่สามารถถึงจุด Harmony แต่มาได้แค่ Compromise การแก้ปัญหาจึงบกพร่อง ไม่มั่นคงยั่งยืน และไม่แท้ไม่จริง เพราะ Compromise คือต่างฝ่ายต่างยอมลดความต้องการของตัวเองลงเพื่อตัวเองจะได้บ้าง มิฉะนั้นอาจจะต้องรบราฆ่าฟันกันซึ่งอาจจะพินาศทั้ง 2 ฝ่าย คือไม่ได้ทั้ง 2 ฝ่าย หรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้ไปข้างเดียว ซึ่งเป็นวิถีแห่งความขัดแย้ง พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต, มปป.) จะเห็นได้ว่าเป้าหมายของสันติภาพในสังคมไทยจะต้องเป็นเป้าหมายที่มั่นคงยั่งยืน ถ้าสังคมไทยจะอยู่กันอย่างสงบสุข ประชาชนจะต้องไม่เพียงแต่มีความรู้เกี่ยวกับกติกาของสังคมที่ใช้เพื่อการอยู่ร่วมกันเท่านั้น แต่ต้องเข้าใจในหลักธรรมและคุณค่าของหลักธรรมปฏิบัติเหล่านั้นด้วย ทั้งนี้เพื่อใช้เป็นกรอบในการพัฒนาสันติภาพที่

เหมาะสมสำหรับสังคมไทย และจะเป็นการพัฒนาไปสู่เป้าหมายได้อย่างยั่งยืน ซึ่งในหัวข้อที่ว่าด้วยวิธีสร้างสันติภาพตามแนวพระพุทธศาสนาจะได้กล่าวต่อไป

สรุป

แนวทางการปฏิบัติในการส่งเสริมหลักพรหมวิหารธรรมเพื่อสันติภาพนั้นจะต้องจัดหลักพรหมวิหารธรรมไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฯ เพื่อให้เกิดแบบแผนหรือเป็นรูปแบบแนวทางปฏิบัติเสียก่อน อันเป็นการกำหนดเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ให้สอดคล้องชัดเจนเกี่ยวกับการส่งเสริมสันติภาพ จึงถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญในการที่จะส่งเสริมสันติภาพให้เกิดมีขึ้นในสังคมทุกระดับได้อย่างยั่งยืน โดยนำหลักพรหมวิหารธรรม 4 มาใช้โดยตรงซึ่งและถือเป็นหลักการที่สามารถนำมาใช้ได้ ในการกำหนดเป้าหมายการส่งเสริมหลักพรหมวิหารธรรมเพื่อสันติภาพในการใช้องค์ประกอบของหลักพรหมวิหารธรรม 4 ประการจึงแสดงให้เห็นว่าหลักเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา สัมพันธ์กับการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศในแต่ละด้านในการวิจัยนี้จึงแสดงให้เห็นถึง หลักพรหมวิหารธรรม เป็นหลักการที่สามารถนำมาใช้ในการส่งเสริมสันติภาพได้อย่างแท้จริง แม้ว่าภาครัฐนี้จะไม่มีการกำหนดหลักธรรมไว้ชัดเจนก็ตาม แต่สิ่งที่หน่วยงานหรือองค์กรกำหนดแนวคิดไว้นั้นมีความสอดคล้องและเป็นไปตามหลักของพรหมวิหารธรรมทั้งสิ้น ซึ่งหมายความว่าหากต้องส่งเสริมการพัฒนาสันติภาพอย่างยั่งยืนแล้ว ควรกำหนดวัตถุประสงค์อันเป็นแบบบรรทัดฐานที่ให้ความสำคัญกับ หลักเมตตา หลักกรุณา หลักมุทิตาและหลักอุเบกขา ซึ่งคุณสมบัติทางด้านจิตเจตจำนงนี้ เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการพัฒนาสันติภาพได้อย่างยาวนานและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ แปล. (2538). อตฺตชีวประวัติขององค์ทะไลลามะ: อีสรภาพในการถ้อย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: ประพันธ์สาสน์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2551). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2550). วิธีสู่สันติภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์สว. .
- _____. (มปป.). สลายความขัดแย้ง. กรุงเทพมหานคร: มปป..
- พุทธทาสภิกขุ. (2531). สันติภาพโลก. ไซยา: ธรรมทานมูลนิธิ.
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิตฺยนิยากร). (2547). รูปแบบการจัดการความขัดแย้งโดยพุทธสันติวิธี: ศึกษาวิเคราะห์กรณีลุ่มแม่น้ำตาซัง จ. เชียงใหม่. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎามนตรี. (2555). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ.2555-2559. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎามนตรี.
- Webster. (1995). New College Dictionary bosston. New York: Houghton mifflin company.